

**Utlåtande 2008: RI (Dnr 329-449/2008)**

## **Utökade riktlinjer och avgifter för tobakstillsynen**

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande  
Utökade riktlinjer för tobakstillsynen fastställs i enlighet med *bilaga 2*.

**Föredragande borgarrådet Sten Nordin** anför följande.

### *Ärendet*

Kommunfullmäktige beslutade om reviderade riktlinjer för tobakstillsynen den 4 september 2006. Detta med anledning av de nya bestämmelserna i tobakslagen som innebär att tobaksförsäljare ska ha ett egentillsynsprogram och att marknadsföringen av tobaksvaror begränsas kraftigt.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för tillsynen av tobaksförsäljningen, undantaget försäljningen på restauranger med serveringstillstånd där socialtjänstnämnden har tillsynen. Stadens tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska program, STAN-programmet, anger ambitionsnivån för tillsynsarbetet. Varje försäljningsställe ska besökas minst en gång per år och årliga inköpsstudier ska genomföras.

Socialtjänstnämnden beslutade den 5 februari 2008 att för egen del godkänna utökade riktlinjer för tobakstillsynen i Stockholm samt att överlämna ärendet till kommunfullmäktige för beslut. Bakgrunden till de föreslagna utökade riktlinjerna är att det finns ett behov att klargöra när ett tillsynsärende ska inledas och hur sanktionerna bör användas.

## *Beredning*

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och till samtliga stadsdelsnämnder.

*Stadsledningskontoret* tillstyrker socialtjänstnämndens förslag till utökade riktlinjer för tobakstillsynen.

*Bromma stadsdelsnämnd* är positiv till att riktlinjerna utökas och blir mer precisa beträffande handläggning av tillsynsärenden.

*Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd* är positiv till att riktlinjerna vid ett tillsynsärende förtydligas och konkretiseras.

*Farsta stadsdelsnämnd* är positiv till utökade riktlinjer för tobakstillsynen.

*Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd* instämmer med socialtjänstnämndens synpunkter och förslag.

*Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd* är positiv till att riktlinjerna utökas och blir tydligare beträffande handläggning av tillsynsärenden.

*Kungsholmens stadsdelsnämnd* är positiv till den föreslagna utökningen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn.

*Norrmalms stadsdelsnämnd* är positiv till den föreslagna utökningen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn.

*Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd* är positiv till att riktlinjerna utökas, blir konkreta och tydligare i samband med handläggning av tillsynsärenden.

*Skarpnåcks stadsdelsnämnd* anser att socialtjänstnämndens föreslagna utökade riktlinjer ger en god vägledning i de fall som ett tillsynsärende ska påbörjas.

*Skärholmens stadsdelsnämnd* instämmer med socialtjänstnämnden synpunkter och förslag.

*Spånga-Tensta stadsdelsnämnd* välkomnar förslaget till enhetliga och utökade riktlinjer för tillsynen av tobaksförsäljning i staden i enlighet med tobakslagen.

*Södermalms stadsdelsnämnd* välkomnar socialtjänstnämndens förslag till riktlinjer och de förtydliganden som förslaget innebär gällande när det är lämpligt att inleda ett tillsynsärende och vilka förelägganden som kan göras med stöd av tobakslagen.

*Älvsjö stadsdelsnämnd* är positiv till den föreslagna kompletteringen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn.

*Östermalms stadsdelsnämnd* anser att förslaget till utökade riktlinjer på ett bra sätt kompletterar de tidigare riktlinjerna och att hanteringen av tillsynsärenden för tobaksförsäljning kommer att bli mer enhetlig i staden.

### *Mina synpunkter*

Rapporter visar att allt fler unga, särskilt flickor, som inte är arton år börjar röka. Det är därför angeläget att staden arbetar aktivt och effektivt med att motverka denna trend. En viktig del i det arbetet är att stadens tillsynsarbete säkerställer så att tobaksförsäljning inte sker till minderåriga samt att de försäljningsställen som finns i staden har ett fullgott egentillsynsprogram. Jag noterar att det under 2006 endast var en stadsdelsnämnd som meddelade förelägganden men att det i övrigt inte har meddelats om några sanktioner. Det är viktigt att det klarläggs vad som ligger bakom detta. Om bestämmelserna i tobakslagen inte följs ska handlaren få tydlig information och förelägganden ska meddelas. De utökade riktlinjerna skapar större klarhet för när ett tillsyns-ärende ska inledas och hur sanktionerna bör användas. Alla försäljningsställen ska mötas av en enhetlig, effektiv och tydlig organisation i hela staden.

### *Bilagor*

1. Reservationer m.m.
2. Stockholms stads riktlinjer för tobakstillsynen

**Borgarrådsberedningen** tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

**Särskilt uttalande** gjordes av borgarråden *Carin Jämtin* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Den befintliga tillsynen över tobaksförsäljningen behöver med all sannolikhet intensifieras, med tanke på att 98 procent av flickorna och 86 procent av pojkarna under 18 år uppger att de köper cigaretter eller snus själv i butik eller kiosk (Stockholmsundersökningen 2008). Dessa uppgifter är betydligt högre än vad som framkommit i de årliga inköpsstudierna som genomförs i stadsdelsnämnderna. Mot bakgrund av att nästan alla underåriga enligt egna uppgifter kan köpa tobak i handeln, finns det starka skäl att noga följa hur tillsynen fungerar och tillförsäkra stadsdelsnämnderna tillräckligt med resurser för att genomföra tillsynen.

**Kommunstyrelsen** delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Utökade riktlinjer för tobakstillsynen fastställs i enlighet med *bilaga 2*.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:  
STEN NORDIN

*Anette Otteborn*

## ÄRENDET

Kommunfullmäktige beslutade om reviderade riktlinjer för tobakstillsynen den 4 september 2006. Detta med anledning av de nya bestämmelserna i tobakslagen som innebär att tobaksförsäljare ska ha ett egentillsynsprogram och att marknadsföringen av tobaksvaror begränsats kraftigt.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för tillsynen av tobaksförsäljningen, undantaget försäljningen på restauranger med serveringstillstånd där socialtjänstnämnden har tillsynen. Stadens tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska program, STAN-programmet, anger ambitionsnivån för tillsynsarbetet. Varje försäljningsställe ska besökas minst en gång per år och årliga inköpsstudierna ska genomföras.

Socialtjänstnämnden beslutade den 5 februari 2008 att för egen del godkänna utökade riktlinjer för tobakstillsynen i Stockholm samt att överlämna ärendet till kommunfullmäktige för beslut. Bakgrunden till de föreslagna utökade riktlinjerna är att det finns ett behov att klargöra när ett tillsynsärende ska inledas och hur sanktionerna bör användas.

### **Socialtjänstnämnden**

**Socialtjänstnämnden** beslutade vid sitt sammanträde den 31 januari 2008 att

1. För egen del godkänna utökade riktlinjer för tobakstillsynen i Stockholm.
2. Överlämna ärendet till kommunfullmäktige för beslut.

**Socialtjänstförvaltningens** tjänsteutlåtande daterat den 31 januari 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Från och med den 1 juli 2005 gäller bland annat strängare regler för marknadsföring av tobaksvaror. Förvaltningen kan konstatera att huvudregeln är att all tobaksreklam är förbjuden. Undantaget från förbudet är:

- marknadsföring som är skyddad enligt tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (till exempel att nämna ett specifikt cigarettmärke i en bok eller visa det i en film),
- marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning, och kommersiella meddelanden inne på försäljningsställena.

Måttfulla kommersiella meddelanden inne på försäljningsställena för tobaksvaror är tillåtna om de inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Det är tillåtet med en återhållen exponering av varumärken som gör det möjligt för kunden att skilja mellan olika varumärken, liksom varu- och prislister.

Förvaltningen kan konstatera att det finns ett behov av kompletterande riktlinjer när ett tillsynsärende ska inledas och hur sanktionerna bör användas. Förvaltningens uppfattning är att det i riktlinjer inte går att ange i detalj hur varje beslut ska fattas. Praxis får visa var gränserna går. I Stockholms stad genomförs årligen inköpsstudier. Resultaten från dessa visar på att förhållandevis många ungdomar kan köpa tobaksvaror utan att ålderskontroll genomförs. Enligt tobaksalgen finns ett krav på att den som lämnar ut tobaksvaran ska förvissa sig om mottagarens ålder. Under 2005 var det i genomsnitt omkring 44 % av ungdomarna vid provköpen som fick köpa tobaksvara, 2006 var motsvarande siffra 37 %.

Resultaten för 2007 är betydligt bättre, men sammantaget finns det tydliga brister vad det gäller ålderskontrollen.

Konsumtion av tobaksvaror har en skadlig inverkan på människan. Flera oberoende forskarrapporter styrker detta. Det är angeläget att försöka förhindra konsumtionen av tobaksvaror bland barn och ungdomar som ännu inte fyllt 18 år. Handlarna som säljer tobaksvaror har ett ansvar för att upprätthålla åldersgränsen. Det är rimligt att de ska ta ett större ansvar för att efterfölja tobakslagen. Förvaltningen anser det därför angeläget att utöka riktlinjerna för tobakstillsynen i Stockholm med vägledning för tillsynsärenden.

Tillsynsarbetet har en primärt förebyggande inriktning med råd och stöd. En grundläggande princip är att om handlaren inte följer bestämmelserna i tobakslagen ska handlaren få tydlig information lagens krav. Detta gäller även vid inköpsstudier. Vidtar handlaren inte åtgärder för att avhjälpa problemet initieras ett tillsynsärende.

Handlaren får då återigen en påminnelse om lagens bestämmelser. Tillsynsärendet inleds med en kommunikering. I samband med kommunikeringen begärs handlarens eget tillsynsprogram in tillsammans med en förklaring till det inträffade. Har åtgärder vidtagits och har problemet avhjälpits avskrivs ärendet. Det är rimligt att följa upp detta vid nästkommande tillsynsbesök eller att besöka butiken en extra gång för att säkerställa att åtgärden vidtagits. Om en handlare inte vidtar de åtgärder som påtalats trots tydlig information om kraven, och trots uppmaning i särskilt tillsynsbrev ska ett föreläggande eller förbud meddelas. Detsamma gäller om handlaren vid inköpsstudie och kontrollbesök fortsätter att sälja tobaksvara utan att förvissa sig om mottagarens ålder. Mellan inköpsstudien och kontrollbesöket ska handlaren få information om ålderreglerna och om resultatet av inköpsstudien. Det är rimligt att först meddela näringsidkaren ett föreläggande utan vite för att denne ska få tydliga krav på vad som gäller. Innebär föreläggandet (eller förbudet) att det är något förhållande på försäljningsstället som ska kontrolleras upp bör detta göras med ett nytt tillsynsbesök eller ytterligare ett kontrollköp.

Efterföljs inte beslutet ska nytt beslut fattas om föreläggande med vite. Vitesbeloppet bör inte sättas för lågt då det i så fall finns en risk att handlaren inte följer de krav som ställs. Vitesbeloppet bör därför inte sättas lägre än 5 000 kronor.

Förvaltningen kan konstatera att endast ett fåtal beslut om förelägganden har meddelats i Stockholm. I Stockholm har inga förelägganden med vite meddelats ännu. Inte heller har det varit aktuellt att meddela något förbud. Ett förbud innebär att något

ska upphöra t.ex. att sälja styckvisa cigaretter. Fortsätter handlaren att sälja styckvisa cigaretter trots uppmaningar att sluta med detta kan ett förbud bli aktuellt. Ett föreläggande innebär att handlaren ska göra något konkret inom en viss tid. Det kan t.ex. vara att upprätta ett egentillsynsprogram, sätta upp åldersdekal.

Att få förelägganden meddelats kan delvis bero på att lagen är något krångligt utformad men även på att riktlinjerna för stadsdelsnämndernas tillsynsarbete inte varit tydliga. Förelägganden kan vara ett lämpligt instrument för att försöka förmå handlaren att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tobakslagen ska efterföljas. Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att det finns ett behov av att stadsdelarna arbetar med tobakstillsynen på ett likartat sätt och att grunderna för arbetet bör vara gemensamma. Huvudinriktningen är dock att tillsynen ska vara inriktad på information och rådgivning.

I de återkommande drogvaneundersökningarna (Stockholmsenkäten) framgår att ungdomar i betydande utsträckning inhandlar sina tobaksvaror själva. Det är rimligt att försöka förmå handlarna att följa tobakslagens krav på bland annat ålderskontroll. Ett sätt kan vara att meddela förelägganden eller förbud vid konstaterade brister. I STAN-programmet och nuvarande riktlinjer finns angivet att tillsynsbesök och inköpsstudier ska ske minst en gång per år.

Förvaltningen anser att den föreslagna tillsynen bör kunna bekostats av den löpande tillsynsavgiften som stadsdelsnämnderna tar ut. Socialtjänstnämnden har 2007-11-22 föreslagit kommunfullmäktige att tillsynsavgiften behöver justeras.

Det är rimligt att åtgärder vidtas för att förbättra ålderskontrollen vid försäljning av tobaksvara. Förvaltningen anser det rimligt att skriva in utökade riktlinjer för tobakstillsynen. Detta för att stadsdelsförvaltningarna på ett tydligare sätt ska kunna hantera tillsynsärenden enligt tobakslagen.

## BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och samtliga stadsdelsnämnder.

| <i>Innehållsförteckning</i>           | <i>Sid</i> |
|---------------------------------------|------------|
| Stadsledningskontoret                 | 8          |
| Bromma stadsdelsnämnd                 | 8          |
| Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd  | 9          |
| Farsta stadsdelsnämnd                 | 9          |
| Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd | 10         |
| Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd     | 10         |
| Kungsholmens stadsdelsnämnd           | 11         |
| Norrmalms stadsdelsnämnd              | 11         |
| Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd          | 12         |

|                              |    |
|------------------------------|----|
| Skarpnäcks stadsdelsnämnd    | 13 |
| Skärholmens stadsdelsnämnd   | 13 |
| Spånga-Tensta stadsdelsnämnd | 14 |
| Södermalms stadsdelsnämnd    | 15 |
| Älvsjö stadsdelsnämnd        | 15 |
| Östermalms stadsdelsnämnd    | 15 |

## **Stadsledningskontoret**

**Stadsledningskontorets** tjänsteutlåtande daterat den 17 juni 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadens tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska program, STAN-programmet, anger ambitionsnivån för tillsynsarbetet. Varje försäljningsställe ska besökas minsta en gång per år och årliga inköpsstudierna ska genomföras. Tillsynen är inriktad på att förebygga med råd och stöd. Om bestämmelserna i tobakslagen inte följs ska handlaren få tydlig information om lagens krav. Om handlaren inte vidtar åtgärder för att avhjälpa brister initieras ett tillsynsärende.

Stadsledningskontoret anser att det är angeläget att riktlinjer är tydliga och utgör ett bra stöd i handläggningen. Vid tillsyn som är en myndighetsutövande uppgift är det också viktigt med en likabehandling inom staden.

Stadsledningskontoret tillstyrker socialtjänstnämndens förslag till utökade riktlinjer för tobakstillsynen. Kommunstyrelsen föreslås föreslå kommunfullmäktige att godkänna utökade riktlinjer för tobakstillsynen.

## **Bromma stadsdelsnämnd**

**Bromma stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2008 att godkänna förvaltningens svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

**Bromma stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 17 juni 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att riktlinjerna utökas och blir mer precisa beträffande handläggning av tillsynsärenden. Detta skapar en ökad tydlighet och möjligheter till ökad kvalitet i tillsynsarbetet. Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens uppfattning om att det inte går att ange i detalj hur varje beslut ska fattas, men att riktlinjerna ska kunna ge god vägledning i aktuella tillsynsärenden. Förvaltningens intention är att stödja handlarna till att ha genomarbetade egentillsynsprogram samt att vid behov



informera och ge råd om tobakslagens bestämmelser. Då en näringsidkare inte följer lagen kan det bli aktuellt att påbörja ett tillsynsärende som kan leda till ett föreläggande som, om det inte fullföljs, kan leda till ett förbud med vite. Utökade riktlinjer skulle i dessa fall utgöra ett gott stöd.

### **Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd**

**Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att förvaltningens tjänsteutlåtande återopas som svar på remissen.

**Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 14 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att riktlinjerna vid ett tillsynsärende förtydligas och konkretiseras. Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens uppfattning att det inte går att i detalj ange hur varje beslut ska fattas men att de angivna riktlinjerna ger en god vägledning i aktuella tillsynsärenden. Förvaltningen strävar dock efter att uppmuntra handlarna till att ha genomarbetade egentillsynsprogram samt att i förekommande fall ge information och rådgivning i tobakslagens bestämmelser. I de situationer en näringsidkare inte följt lagens intentioner kan det dock bli aktuellt att påbörja ett tillsynsärende. Socialtjänstförvaltningens förslag till riktlinjer utgör då ett bra hjälpmedel.

### **Farsta stadsdelsnämnd**

**Farsta stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

**Farsta stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till utökade riktlinjer för tobakstillsynen. När en näringsidkare brister i sin egenkontroll och stadsdelsnämnden har använt alla insatser som står till buds utan att få önskad effekt bör ett ärende initieras. Det är då viktigt att ha så tydliga och konkreta riktlinjer som möjligt. Förvaltningen delar dock socialtjänstförvaltningens uppfattning att det inte i detalj går att ange hur varje beslut ska fattas, men att de angivna riktlinjerna ger en god vägledning i aktuella tillsynsärenden.

## **Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd**

**Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2008 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och översänder det som svar på remissen.

**Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer med socialtjänstförvaltningen synpunkter och förslag. Tobakstillsynen ska i första hand vara inriktad mot information och rådgivning. Tyvärr har det visat sig inte räcka i enstaka fall. För både tobaksförsäljarna och förvaltningen är det viktigt att ha riktlinjer att stödja sig på i fall av övervägande av sanktioner. Det är också av vikt att man i Stockholms stad har gemensamma riktlinjer, många tobaksförsäljare har försäljningsställen i olika stadsdelsområden och ska inte behöva hålla reda på olika regelverk.

## **Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd**

**Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

**Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att riktlinjerna utökas och blir tydligare beträffande handläggning av tillsynsärenden. Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens uppfattning om att det inte i detalj går att ange hur varje beslut ska fattas, men att riktlinjerna ska kunna ge god vägledning i aktuella tillsynsärenden. Förvaltningens intention är att stödja handlarna till att ha genomarbetade egentillsynsprogram samt att vid behov informera och ge råd om tobakslagens bestämmelser. Då en näringsidkare inte följer lagen kan det bli aktuellt att påbörja ett tillsynsärende som kan leda till ett föreläggande som, om det inte fullföljs, kan leda till ett förbud med vite. Utökade riktlinjer skulle i dessa fall utgöra ett gott stöd.

## **Kungsholmens stadsdelsnämnd**

**Kungsholmens stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 17 juni 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt remissvar.

*Särskilt uttalande* gjordes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp), *bilaga 1*.

**Kungsholmens stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna utökningen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn. Det är viktigt att den tillsyn stadsdelsnämnderna svarar för bedrivs på likartat sätt. Förslaget till utökade riktlinjer innebär en konkretisering och ett förtydligande av hur tillsynsarbetet i praktiken ska bedrivas och bör kunna bidra till ett likartat arbetssätt inom staden.

Förvaltningen delar socialtjänstnämndens uppfattning att det inte går att i detalj ange "hur varje beslut ska fattas" men den föreslagna kompletteringen av riktlinjerna ger en god vägledning i hur de sanktionsåtgärder staden kan vidta ska hanteras. Förvaltningen vill dock framhålla vikten av att göra flera kontrollköp i de fall det exempelvis visat sig att tobaksvaror sålts utan att köparen behövs legitimera sig.

Vad gäller Kungsholmens och Norrmalms stadsdelsnämnder bedrivs tillsynsarbetet, sedan den 15 mars i år, i samverkan mellan de båda nämnderna, vilket betyder att en handläggare svarar för all tillsyn över både tobaks- och folkölsförsäljning i de båda stadsdelarna. På Kungsholmen och Norrmalm finns sammanlagt 242 försäljningsställen som säljer tobaksvaror, varav 155 på Norrmalm.

Grunden för ett framgångsrikt tillsynsarbete är, som förvaltningen ser det, att skapa ett gott samarbete med de näringsidkare som säljer tobaksvaror och att bistå med information och råd, exempelvis vad gäller frågan om att skapa ett bra och fungerande egentillsynsprogram. Det är också viktigt att uppmärksamma att det finns näringsidkare som säljer tobaksvaror utan att ha anmält detta till kommunen. I dessa sammanhang är det givetvis extra viktigt att informera om tobakslagens bestämmelser och att följa upp att bestämmelserna också efterlevs i praktiken.

## **Norrmalms stadsdelsnämnd**

**Norrmalms stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2008 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

**Norrmalms stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 20 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna utökningen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn. Det är viktigt att den tillsyn stadsdelsnämnderna svarar för bedrivs på likartat sätt. Förslaget till utökade riktlinjer innebär en konkretisering och ett förtydligande av hur tillsynsarbetet i praktiken ska bedrivas och bör kunna bidra till ett likartat arbetssätt inom staden.

Förvaltningen delar socialtjänstnämndens uppfattning att det inte går att i detalj ange "hur varje beslut ska fattas" men den föreslagna utökningen av riktlinjerna ger en god vägledning i hur de sanktionsåtgärder staden kan vidta ska hanteras. Förvaltningen vill dock framhålla vikten av att göra flera kontrollköp i de fall det exempelvis visat sig att tobaksvaror sålts utan att köparen behövs legitimera sig.

Vad gäller Norrmalms stadsdelsnämnd bedrivs tillsynsarbetet, sedan den 15 mars i år, i samverkan med Kungsholmens stadsdelsnämnd, vilket betyder att en handläggare svarar för all tillsyn över både tobaks- och folkölsförsäljning i de båda stadsdelarna. På Kungsholmen och Norrmalm finns sammanlagt 242 försäljningsställen som säljer tobaksvaror, varav 155 på Norrmalm.

Grunden för ett framgångsrikt tillsynsarbete är, som förvaltningen ser det, att skapa ett gott samarbete med de näringsidkare som säljer tobaksvaror och att bistå med information och råd, exempelvis vad gäller frågan om att skapa ett bra och fungerande egentillsynsprogram. Det är också viktigt att uppmärksamma att det finns näringsidkare som säljer tobaksvaror utan att ha anmält detta till kommunen. I dessa sammanhang är det givetvis extra viktigt att informera om tobakslagens bestämmelser och att följa upp att bestämmelserna också efterlevs i praktiken.

### **Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd**

**Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2008 att tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

**Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 4 juni 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer socialtjänstförvaltningens strävan att förbättra folköls- och tobaks- tillsynen i Stockholms stad. Förvaltningen är positiv till att riktlinjerna utökas, blir konkreta och tydligare i samband med handläggning av tillsynsärenden. Förvaltningen delar socialtjänstförvaltningens uppfattning om att det inte går att ange i detalj hur varje beslut ska fattas, men att riktlinjerna ska kunna ge god vägledning i aktuella tillsynsärenden.

Förvaltningens intentioner är att stödja de lokala handlarna och se till att de har genomarbetade egentillsynsprogram samt att vid behov informera och ge råd om tobakslagens bestämmelser. Om det visar sig att en näringsidkare inte följer lagen kan det bli aktuellt att påbörja ett tillsynsärende. Tillsynsärendet kan leda till ett föreläggande som, om det inte följs, kan leda till ett förbud med vite. Socialtjänstförvaltningens förslag till utökade riktlinjer skulle i dessa fall utgöra ett gott stöd.

### **Skarpnäcks stadsdelsnämnd**

**Skarpnäcks stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att som sitt yttrande över remissen avseende utökade riktlinjer för tobakstillsyn överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

**Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 10 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen strävar efter att genom rådgivning och information uppmuntra näringsidkarna att ha ett genomarbetat egentillsynsprogram. I de fall en näringsidkare inte följt bestämmelserna i tobakslagen kan de dock bli aktuellt att påbörja ett tillsynsärende

Förvaltningen är positiv till att riktlinjerna vid ett tillsynsärende förtydligas och blir mer konkreta. De av socialtjänstförvaltningen föreslagna utökade riktlinjerna ger en god vägledning i de fall som ett tillsynsärende ska påbörjas.

### **Skärholmens stadsdelsnämnd**

**Skärholmens stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att som sitt yttrande till kommunstyrelsen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

**Skärholmens stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 27 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer med socialtjänstförvaltningen synpunkter och förslag. Tobakstillsynen ska i första hand vara inriktad mot information och rådgivning. Detta har tyvärr visat sig att inte räcka i enstaka fall. För både tobaksförsäljarna och förvaltningen är det viktigt att ha riktlinjer att stödja sig på i fall av övervägande av sanktioner. I Stockholms stad torde det vara en självklarhet att ha gemensamma riktlinjer, många tobaksförsäljare har försäljningsställen i olika stadsdelsområden och ska inte

behöva hålla reda på olika regelverk.

### **Spånga-Tensta stadsdelsnämnd**

**Spånga-Tensta stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

**Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 26 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Tillsyn över tobaksförsäljning liksom annat tillståndspliktig försäljning är nödvändig för att kunna arbeta drogforebyggande. Det forebyggande arbetet forutsätter att man har någon sorts kontroll över var och vad som säljs ute i handeln. Tillsynsansvaret ligger idag på stadsdelsförvaltningarna, vilket förvaltningen anser vara bra. Dock har stadsdelarna haft olika riktlinjer för tillsynen t.ex. för hur ofta man ska göra tillsyn liksom vilka sanktioner man ska vidta vid överträdelser.

Enhetlighet vad gäller information till handlarna, utövandet av tillsynen och när sanktioner ska vidtas samt rapportering av detta bör råda för alla stadsdelsförvaltningar. Det är väldigt viktigt att betona att information om tobakslagens innehålls måste tillgängliggöras och förklaras för handlarna. Information är en färsk vara och behöver därför uppdateras hela tiden. Ett centralt framtaget informationspaket minskar riskerna för felaktigheter och kan enkelt uppdateras för alla. Förvaltningens erfarenhet är att med rätt och återkommande information kommer handlarna att följa lagens föreskrifter bättre.

Förvaltningen har regelbundet utfört tillsynsarbete sedan 2005. Under det sista året har stadsdelsförvaltningen gjort två stycken tillsyn vad gäller tobak och folköl. Efter varje tillsyn har förvaltningen informerat handlaren muntligt och överlämnat skriftligt material som talar om vad som gäller. Resultatet har blivit betydligt bättre och vid sista tillsynen var det mycket bra: Av 21 kontrollerade butiker i stadsdelen var det bara en som sålde tobak utan att kontrollera legitimation, vilket motsvarar 5% (1 av 21). Motsvarande siffror vid tillsynen i november 2007 var 29% (6 av de 21).

En fråga som förvaltningen tidigare sökt vägledning för är riktlinjer för sanktioner. Då det inte fanns enhetliga riktlinjer i staden för detta lyftes frågan upp till lokala brottsforebyggande rådet (LoBRÅ) som förslog följande rutin; handlare som vid två på varandra följande tillsyn brister i sin verksamhet rapporteras till LoBRÅ och därefter tas ett ärende till stadsdelsnämnden som beslutar om sanktioner. Förvaltningen har här hittat en egen lösning för en viss del av rutinerna, men saknar ändå bättre vägledning när det gäller sanktionsåtgärder.

Stadsdelsförvaltningen välkomnar därför förslaget till enhetliga och utökade riktlinjer för tillsynen av tobaksförsäljning i staden i enlighet med tobakslagen.

## **Södermalms stadsdelsnämnd**

**Södermalms stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och återropa förvaltningens tjänsteutlåtande i ärendet.

**Södermalms stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 12 juni 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar socialtjänstförvaltningens förslag till riktlinjer och de förtydliganden som förslaget innebär gällande när det är lämpligt att inleda ett tillsyns-ärende och vilka förelägganden som kan göras med stöd av tobakslagen.

## **Älvsjö stadsdelsnämnd**

**Älvsjö stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

**Älvsjö stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 6 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna kompletteringen av stadens riktlinjer för tobakstillsyn. Det är viktigt att den tillsyn stadsdelsnämnderna svarar för bedrivs på likartat sätt. Förslaget till komplettering av riktlinjerna innebär en konkretisering och ett förtydligande av hur tillsynsarbetet i praktiken ska bedrivas och bör kunna bidra till ett likartat arbetssätt inom staden. Förvaltningen delar socialtjänstnämndens uppfattning att det inte går att i detalj ange ”hur varje beslut ska fattas” men den föreslagna kompletteringen av riktlinjerna ger en god vägledning i hur de sanktionsåtgärder som kan vidtas enligt tobakslagen ska hanteras.

## **Östermalms stadsdelsnämnd**

**Östermalms stadsdelsnämnd** beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2008 att godkänna och överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

**Östermalms stadsdelsförvaltnings** tjänsteutlåtande daterat den 28 maj 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till utökade riktlinjer på ett bra sätt kompletterar de tidigare riktlinjerna och att hanteringen av tillsynsärenden för tobaksförsäljning kommer att bli mer enhetlig i staden.

Förvaltningen förslår nämnden att godkänna förvaltningens svar på denna remiss och överlämna svaret till kommunstyrelsen.



RESERVATIONER M.M.

**Kungsholmens stadsdelsnämnd**

*Särskilt uttalande* gjordes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande

Tobaks- och folkölstillsynen för Kungsholmens stadsdelsnämnd sköts i dag av Norrmalms stadsdelsförvaltning enligt beslut av majoriteten i nämnden. Vi anser att verksamheten bör flyttas tillbaka till den egna stadsdelsförvaltningen och kompletteras med tillsyn av handeln med nikotinläkemedel fr.o.m. 2009.

### **Riktlinjer för tobakstillsynen**

Stadsdelsnämnderna får ansvaret för den kommunala tillsynen av försäljningsställen som säljer tobaksvaror. Socialtjänstnämnden har tillsynsansvar för de försäljningsställen som inte ligger i stadsdelsnämndens geografiska område men där Stockholms stad ändå har ett tillsynsansvar. Socialtjänstnämnden ansvarar för uppföljningen av stadsdelsförvaltningarnas tillsyn och rapporterar detta årligen.

#### **1. Tillsynsbesök**

Varje försäljningsställe som har anmält försäljning ska få ett årligt tillsynsbesök. Tillsynsbesöket registreras i det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn, OL 2. Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:

- Överlämna aktuell information om bestämmelser i tobakslagen.
- Försäkra sig om att försäljningsställe har ett egentillsynsprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar.
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år.
- Försäkra sig om att lösa cigaretter eller förpackningar med färre innehåll än 19 cigaretter inte säljs på försäljningsstället.
- Försäkra sig om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället är inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Kontrollera att det inte finns reklamskyltar utanför försäljningsstället.
- Informera om att inköpsstudier kommer att genomföras.
- Tillsynsbesöket dokumenteras.

#### **2. Inköpsstudie**

Varje år genomför varje stadsdelsförvaltningen minst en inköpsstudie rörande tobak. Samtliga butiker ska omfattas av studien.

En inköpsstudie går ut på att låta 18-åriga ungdomar göra inköpsförsök av tobak på försäljningsställen. För att inte det ska kunna bli fråga om brottsprovokation vid dessa kontroller används ungdomar som har fyllt 18 år. I lagen finns ett krav på att den som säljer tobaksvara ska förvissa sig om mottagarens ålder. Vid en sammanställning kan stadsdelsförvaltningen bilda sig en uppfattning om handlarnas benägenhet att följa 18-årsgränsen.

Försäljningsstället ska få information om att inköpsstudien ägt rum.

Har näringsidkaren sålt tobaksvara vid inköpsstudien sänds skriftlig information till företrädaren för försäljningsstället.

Återköp av tobaksvara sker i anslutning till inköpsstudien.

### **3. Tillsynsärende**

Har näringsidkare sålt tobaksvara vid en inköpsstudie ska ett kontrollköp genomföras efter det att lämplig information överlämnats till näringsidkaren. Säljer butiken återigen tobaksvara vid kontrollköpet ska ett tillsynsärende initieras.

Tillsynsärende initieras även när försäljningsstället de facto har sålt tobaksvara till underårig eller på annat sätt överträtt bestämmelse i tobakslagen. Att ett tillsynsärende initieras registreras i OL2.

I varje tillsynsärende fattas beslut (antingen att avskriva tillsynsärendet, meddela föreläggande, meddela föreläggande eller förbud med vite.) Besluten fattas i enlighet med den delegationsordning som finns i respektive nämnd. Varje beslut registreras i OL2 och är därmed sökbar för uppföljningar.

I varje tillsynsärende kommuniceras underlaget för beslut med butiksinnehavaren. Ett yttrande begärs in tillsammans med försäljningsställets egentillsynsprogram.

Har begärda åtgärder vidtagits kan ärendet avskrivas från vidare handläggning genom ett särskilt beslut. Vid nästa tillsynsbesök på försäljningsstället följs avskrivningsbeslutet upp. Det kan vara lämpligt att besöka försäljningsstället i anslutning till att beslutet meddelas.

Medverkar handlaren inte i utredningen eller vidtas inte efterfrågade åtgärder ska ett lämpligt föreläggande meddelas. I första hand ska föreläggandet ställas utan vitesbelopp. Föreläggandet ska innehålla en konkret åtgärd som ska vara uppfylld inom ett visst datum. Följs föreläggandet avslutas ärendet.

Har rättelse inte skett inom den föreskrivna tiden ska ett nytt beslut fattas om föreläggande med vite. Ett förbud förutsätter ett lagstöd för det konkreta beslutet. Ett förbud ska meddelas med vite.

Vitesbeloppet ska fastställas till ett belopp med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt som kan antas förmå honom att följa det föreläggande. Vitesbeloppet bör inte sättas lägre än 5 000 kronor.

Vidtar handlaren de efterfrågade åtgärderna avslutas ärendet efter ett konstaterade att bristen är avhjälpt. Är förhållandena sådana i föreläggandet att det är något som ska kontrolleras upp på försäljningsstället ska detta göras inom den tid som föreläggandet förskriver. Normalt innebär detta ett nytt tillsynsbesök eller ytterligare ett kontrollköp.

Tillsynspersonalen ska kunna legitimera sig i samband med tillsynsbesök eller i samband med återköp vid inköpsstudier. Den tjänsteman som utför till-

syn ska kunna legitimera sin behörighet genom ett tjänstekort där behörigheten framgår.

#### **4. Tillsynsavgiften**

- Tillsynsavgiften är 1 500 kronor för tobak. Säljer handlaren både folköl och tobak är
  - tillsynsavgiften 2 000 kronor.
- Tillsynsavgiften ska debiteras en gång per försäljningsställe och år av socialtjänstnämnden
- Senast sista februari ska tillsynsavgiften faktureras försäljningsstället.
- För de övergripande kostnaderna i staden behåller socialtjänstförvaltningen en del av tillsynsavgiften. Fördelningen sker efter antal försäljningsställen som finns registrerade i OL2. Med övergripande kostnader avses ärendestödet OL2, omkostnader för utskick och tryckning av material, utbildning för handlare med personal samt rekrytering och administration av inköpskontrollanterna.
- Senast i samband med fakturering ska varje stadsdelsnämnd ha upprättat en tillsynsplanering för året.
- Om ett nytt försäljningsställe tillkommer ska debitering ske med full avgift fram till och med juni. Om ett försäljningsställe tillkommer från den 1 juli debiteras hälften av tillsynsavgiften.
- Inga avbetalningsplaner medges på tillsynsavgiften.
- Att debitering av tillsynsavgift skett ska läggas in som en händelse i OL2.
- Att påminnelse gått ut till ett försäljningsställe ska läggas in som en händelse i OL2.
- Att inkassokrav gått ut till ett försäljningsställe ska läggas in som en händelse i OL2.
- Socialtjänstnämnden ansvarar för att uppgifter om debitering läggs in som händelser i OL2.
- Om försäljningsstället fysiskt inte ligger i en stadsdelsnämnds geografiska område svarar socialtjänstnämnden för tillsynen och debiteringen av försäljningsstället.
- Anmälan om försäljning av tobak ska läggas in i OL2 senast inom en vecka från att den kommit in till stadsdelsförvaltningen/socialtjänstförvaltningen. Inom en vecka ska även uppgifter om tillsynen och fakturering vara inlagda i systemet.